

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE
ZNANOSTI
Ak. god. 2016./2017.

Martina Topić

Knjižnice hrvatskih državnih arhiva

završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ivana Hebrang Grgić

Zagreb, 2017.

Sadržaj

Uvod	3
1. Arhivi	4
1.1. Državni arhivi u Hrvatskoj	4
1.2. Hrvatski državni arhiv	6
1.2.1. BiblioNET	6
1.2.2. ARHiNET	7
2. Knjižnice	9
2.1. Specijalne knjižnice	9
2.2. Specijalne knjižnice u Hrvatskoj	11
3. Arhivi i knjižnice – sličnosti i različitosti	13
4. Arhivske knjižnice.....	14
5.1. Istraživanje stanja specijalnih knjižnica u Hrvatskoj 2009. godine.....	17
5.2. Istraživanje mrežnih stranica knjižnica hrvatskih arhiva	18
5.2.1. Knjižnica državnog arhiva u Karlovcu	18
5.2.2. Knjižnica državnog arhiva u Pazinu	20
5.2.3. Knjižnica državnog arhiva u Rijeci.....	21
5.2.4. Knjižnica državnog arhiva u Splitu.....	22
5.2.5. Knjižnica državnog arhiva u Zagrebu	24
5.2.6. Knjižnica Hrvatskog državnog arhiva.....	25
Zaključak	27
Literatura	28
Prilozi	30
Sažetak	31
Summary	31
Biografija.....	32

Uvod

Praksa čuvanja zapisanog gradiva započela je davno u prošlosti, zajedno sa razvojem pismenosti. U početku su sami stvaratelji čuvali svoje gradivo, a kasnije se razvijaju posebne institucije koje prikupljaju, čuvaju i daju na korištenje određeno gradivo.

Prvotno je bilo teško razlikovati arhiv i knjižnicu. Često se postavlja pitanje što je nastalo prvo: arhiv ili knjižnica? „Najstariji poznati oblici knjižnice bili su zapravo neka vrsta arhiva, zbirke dokumenata s područja uprave vezane uz vladarski dvor odnosno hramove.“¹ Najstariji sačuvani pisani dokumenti su glinene pločice. Velik broj tih pločica administrativnog je karaktera te se takve zbirke mogu prije smatrati arhivima, nego knjižnicama. No u istim prostorijama čuvale su se pločice različitog sadržaja te se takve zbirke mogu nazvati arhivi-knjižnice.²

Danas u Republici Hrvatskoj postoji 18 područnih državnih arhiva³ te *Hrvatski državni arhiv* kao središnja arhivska institucija. U sklopu većine arhiva djeluje i knjižnica koju svrstavamo u skupinu specijalnih knjižnica. One su prvenstveno namijenjene zaposlenicima arhiva, ali i njegovim korisnicima i istraživačima arhivskog gradiva. Gradivo koje takve knjižnice posjeduju služi kao pomoć za rad na arhivskom gradivu i za istraživanje arhivske djelatnosti.

U radu će biti prikazane glave karakteristike arhiva i knjižnica, sličnosti i različitosti među njima te arhivske knjižnice kao poveznica s kratkim prikazom i analizom pojedinih knjižnica koje djeluju u sklopu hrvatskih državnih arhiva.

---

¹ Informacijska kultura visokorazvijenih civilizacija starog svijeta: Arhivi – knjižnice – škole. // Pismo – knjiga – slika: Uvod u povijest informacijske kulture / Milan Pelc. Zagreb: Golden marketing, 2002. Str. 26.

² Stare kulture Srednjeg istoka. // Povijest knjige. 2. izd. / Aleksandar Stipčević. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske. 2006. Str. 23.

³ Petrec T., Hebrang Grgić I., Krivić Lekić M. Izdavačka djelatnost Državnog arhiva u Bjelovaru u kontekstu izdavaštva ostalih hrvatskih arhiva: bibliografija publikacija bjelovarskog arhiva. // Arhivski vjesnik. 56(2013), str. 289-306. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=173336. (14.06.2017.)

1. Arhivi

„Arhivi su, najjednostavnije rečeno, ustanove ili službe čija je glavna zadaća čuvanje, obrada i omogućavanje korištenja arhivskog gradiva.“⁴ Tradicija čuvanja gradiva započinje davno u prošlosti.

U arhivima se najčešće čuvaju dokumenti nastali djelovanjem raznih državnih institucija i organizacija, pravnih osoba te obitelji i pojedinaca od iznimnog značaja za područje na kojem su djelovali, a za koje je arhiv nadležan. Zakon propisuje vremensko razdoblje nakon kojeg su stvaratelji dužni predati javno gradivo u arhiv, a gradivo privatnih stvaratelja u arhiv dopijeva donacijama i otkupom.

Suvremeni državni arhivi primjer su institucionaliziranih arhiva. Oni djeluju kao samostalna ustanova, a kao takvi počeli su se pojavljivati relativno kasno. Državni arhivi nadležni su za gradivo cjelokupne državne uprave. Oni mogu biti općeg tipa ili specijalizirani. Državni arhivi općeg tipa preuzimaju gradivo svih državnih institucija, dok su specijalizirani državni arhivi nadležni za gradivo određenih državnih tijela.⁵

Danas, osim čuvari i promicatelji baštine, arhivi žele biti i institucije informacijskog društva. Žele pružiti podršku uspješnom i učinkovitom poslovanju te promicati vrijednosti koje se smatraju važnima za društvo poput promicanja ljudskih prava, demokracije i jačanja položaja pojedinca u odnosu na vlast, odgovornost vlasti i sl.⁶

1.1. Državni arhivi u Hrvatskoj

U Hrvatskoj državni arhivi javne su kulturne ustanove čija je glavna zadaća prikupljanje i čuvanje arhivskog gradiva od iznimnog značaja za Republiku Hrvatsku. Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske donio je 1997. godine *Zakon o arhivskom gradivu i arhivima*⁷ kojim se regulira rad arhiva. Arhivi su u nadležnosti Ministarstva kulture te se financiraju iz državnog proračuna.

U Hrvatskoj razlikujemo matični i područne državne arhive. Matični arhiv Republike Hrvatske je *Hrvatski državni arhiv* u Zagrebu, a na području cijele Hrvatske nalazi se 18

---

⁴ Arhivi i njihova djelatnost. // Priručnik iz arhivistike: 1. dio / Jozo Ivanović. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2010. Str. 107.

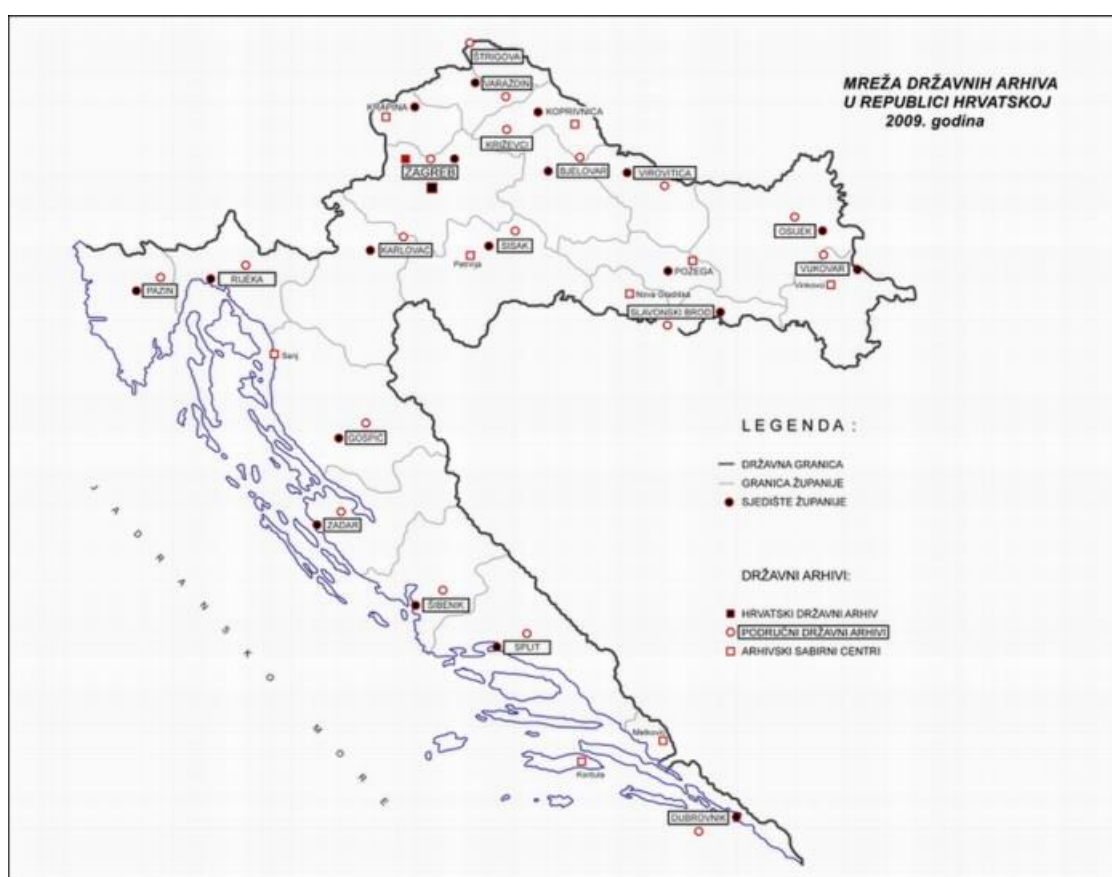
⁵ *ibid.* str. 110.

⁶ *ibid.* str. 116.

⁷ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima. // Narodne novine 105(1997). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1617.html. (03.05.2017.)

područnih državnih arhiva (Bjelovar, Dubrovnik, Rijeka, Vukovar, Zadar, Zagreb...). „Područni državni arhivi obavljaju arhivsku službu u odnosu na arhivsko i registraturno gradivo državnih tijela, pravnih osoba s javnim ovlastima i javnih službi koje obavljaju djelatnost na području jedne ili više jedinica lokalne samouprave i uprave i u odnosu na gradivo koje nastaje na području djelovanja toga arhiva.“⁸

Također, državni arhivi mogu osnovati sabirne centre (međuarhive) kao svoje podružnice u svrhu prikupljanja, odabiranja, čuvanja i sređivanja registraturnoga i arhivskoga gradiva, a kao primjer za navedeno možemo navesti *Državni arhiv u Vukovaru* koji ima sabirni centar u Vinkovcima.

Slika 1. Mreža državnih arhiva u Republici Hrvatskoj⁹

⁸ *ibid.* čl. 41

⁹ Arhivi u RH. Hrvatski državni arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr/arhiv2/Arhivskasluzba/Arhivi-u-RH/index.html> (22.05.2017.)

1.2. Hrvatski državni arhiv

Kao što je ranije navedeno, *Hrvatski državni arhiv*¹⁰ (HDA) matična je arhivska ustanova u Republici Hrvatskoj. Glavna funkcija HDA je da „čuva, zaštićuje, stručno obrađuje i daje na korištenje pisanu baštinu nastalu radom središnjih tijela državne uprave, prosvjetnih, kulturnih, zdravstvenih i vojnih ustanova, te gradivo nastalo djelatnošću hrvatskog iseljništva i istaknutih pojedinaca i obitelji iz hrvatskog kulturnog kruga.“¹¹

Početak HDA može se vezati uz 1643. godinu kada je saborskom odlukom osnovan *Kraljevski zemaljski arhiv* u kojem su se čuvale zemaljske isprave, povlastice i zakonske odredbe. 1870. godine Zemaljska vlada donosi *Zakon o Zemaljskom arhivu* u Zagrebu i Arhiv se otvara javnosti. 1962. godine preimenovan je u *Arhiv Hrvatske*, a nakon osamostaljenja Republike Hrvatske postaje matična arhivska ustanova pod nazivom *Hrvatski državni arhiv*. U sklopu HDA nalazi se i *Hrvatski filmski arhiv*.

HDA čuva se preko 29.000 dužnih metara gradiva od 10. stoljeća do danas, podijeljenog u 1.850 arhivskih fondova i zbirki koji se nastali djelovanjem središnjih tijela državne uprave i pravosuđa, prosvjetnih, kulturnih, zdravstvenih i vojnih ustanova, kao i djelatnošću istaknutih pojedinaca i obitelji te hrvatskoga iseljništva. Posebno je značajna zbirka fotografija Fototeka HDA u kojoj se nalazi preko 750.000 fotografija te Mikroteka s više od 7 milijuna snimaka dokumenata iz različitih ustanova iz Hrvatske i svijeta.¹²

1.2.1. BiblioNET

Hrvatski državni arhiv 1995. godine započeo je s izgradnjom elektroničkog kataloga koji je od 2003. godine moguće pretraživati na mrežnim stranicama HDA. Tri godine kasnije napravljena je konverzija iz starog u novi program naziva BiblioNET¹³. Njihova želja je da sve arhivske knjižnice u Hrvatskoj obrađuju svoje fondove u ovome programu te bi se na taj način omogućilo pretraživanje kataloga svih arhivskih knjižnica u Hrvatskoj na jednom mjestu. Trenutačno katalog obuhvaća samo knjige, a u postupku je obrada ostalih publikacija.

---

¹⁰ O nama. Hrvatski državni arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr/arhiv2/Onama/index.htm> (06.05.2017.)

¹¹ *ibid.*

¹² *ibid.*

¹³ BiblioNET HDA. Hrvatski državni arhiv. URL: <http://biblionet.arhiv.hr/index.aspx>. (20.05.2017.)

BiblioNET omogućuje jednostavnu i naprednu pretragu. Jednostavna pretraga uključuje pretraživanje po naslovu, autoru ili predmetnicama, a u padajućem izborniku odabir vrste zapisa, dok napredna pretraga istovremeno pretražuje po sadržajima nekoliko polja: naslov, autori, serija, izdavač, godina, predmetne odrednice i UDK.

Slika 9. Mrežna stranica BiblioNET-a¹⁴

1.2.2. ARHiNET

Osim BiblioNET-a, HDA je krajem 2006. godine pokrenuo ARHiNET¹⁵ – registar arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske. ARHiNET je „mrežno programsko rješenje koje obuhvaća sve funkcije arhiva: čuvanje, zaštitu, obradu i korištenje arhivskog gradiva. (...) Omogućuje integraciju podataka i usluga arhiva, a korisnicima su na jednom mjestu dostupni svi podaci o evidentiranom gradivu i njegovim imateljima i stvarateljima.“¹⁶ Registar omogućuje korisnicima da saznaju koji se arhivski fondovi, zbirke ili pojedinačni dokumenti nalaze u određenoj ustanovi.

U ARHiNET-u je do sada opisano preko deset milijuna podataka koji se kontinuirano nadopunjuju. Pretraživati se može prema bilo kojoj riječi iz jedinice opisa (jednostavno

¹⁴ BiblioNET HDA. Hrvatski državni arhiv. URL: <http://biblionet.arhiv.hr/index.aspx>. (20.05.2017.)

¹⁵ ARHiNET – arhivski informacijski sustav. URL: <http://www.arhiv.hr/cs/groups/public/documents/document/mdaw/mda0/~edisp/web2hдарhivloc004367~1.pdf> (22.05.2017.)

¹⁶ *ibid.*

pretraživanje) ili kombiniranjem više kriterija iz jedinica opisa arhivskih jedinica, stvaratelja i imatelja.

Osim državnih arhiva, u rad sustava uključila su se i središnja tijela državne uprave, državne upravne organizacije, agencije, sudovi, kulturne i znanstvene ustanove, zavodi, ustanove Sveučilišta u Zagrebu, gospodarske i novčarske ustanove.

Slika 8. Mrežna stranica ARHiNET-a¹⁷

¹⁷ ARHiNET – arhivski informacijski sustav. URL: <http://www.arhiv.hr/cs/groups/public/documents/document/mdaw/mda0/~edisp/web2hdarhivloc004367~1.pdf> (22.05.2017.)

2. Knjižnice

Knjižnica je „uređena zbirka pisane, tiskane ili druge grafičke, zvučne, vizualne i elektroničke građe (uključujući filmove, fotografije, vrpce, mikrooblike, diskove i računalne datoteke te programe); naziv i za zgradu ili prostor u kojem je zbirka smještena, obično posebno projektiran, izgrađen i opremljen za tu namjenu.“¹⁸

Povijest knjige i knjižnica započinje sa Sumeranima i ostacima njihovih glinenih pločica iz četvrtog tisućljeća prije Krista.¹⁹ Kao što je ranije navedeno, u početku je bilo teško razlikovati arhiv i knjižnicu s obzirom na to da se u istim prostorijama čuvalo gradivo različitog sadržaja gdje je bilo više onog administrativnog sadržaja. Oko 2100. godine prije Krista pojavljuje se prvi poznati naziv za knjižničara – čovjek od pisanih pločica. To je bio pisar zadužen za zbirku pločica. Najstarija intelektualna zvanja su upravo pisarska i knjižničarska.²⁰

Danas mnogi vide knjižnice kao tiha mjesta ispunjena policama s knjigama, radnim stolovima i računalima gdje ljudi dolaze posuditi knjigu ili koriste knjižnični prostor za rad. No ipak knjižnice su više od toga. Knjižnice su izvori informacija i znanja gdje pojedinac može doći i sam, ili uz pomoć knjižničnog osoblja, istraživati, učiti, ili jednostavno uživati. Važna je i stručnost i komunikacija knjižničnog osoblja sa korisnicima jer danas, kada se nalazimo u vremenu tehnološkog razdoblja, sve rjeđe se poseže za knjigama i pisanim materijalom.

„Prema namjeni i sadržaju knjižničnog fonda vrste knjižnica su: nacionalna, narodna, školska, sveučilišna, visokoškolska, općeznanstvena te specijalna.“²¹

2.1. Specijalne knjižnice

Određene organizacije mogu osnovati knjižnicu za vlastite potrebe i kao takva najprije je namijenjena djelatnicima organizacije u kojoj je osnovana. Takvu knjižnicu organizacija osniva u cilju da pridonese svom napretku. Fond te knjižnice posebne je namjene i sadržaja te

---

¹⁸ Knjižnica. Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32130>. (07.05.2017.)

¹⁹ Stare kulture Srednjeg istoka. // Povijest knjige / Aleksandar Stipčević. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske. 1985. Str. 8.

²⁰ Informacijska kultura visokorazvijenih civilizacija starog svijeta: Arhivi – knjižnice – škole. // Pismo – knjiga – slika: Uvod u povijest informacijske kulture / Milan Pelc. Zagreb: Golden marketing, 202. Str. 26.

²¹ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(2007). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html. čl. 7 (07.05.2017.)

se takva knjižnica naziva specijalnom. Prve specijalne knjižnice osnovane su u Velikoj Britaniji sredinom 18. stoljeća, a nalazile su se pri odjelima vlade.²²

Jedna od širih definicija glasi: “Specijalna knjižnica je samostalna knjižnica ili knjižnica u sastavu koja pokriva neku znanstvenu disciplinu ili određeno polje znanja odnosno područje specijalne djelatnosti. Tu spadaju knjižnice koje primarno pružaju usluge specifičnoj kategoriji korisnika ili primarno prikupljaju specifične oblike dokumenata ili knjižnice koje sponzorira neka ustanova u cilju zadovoljavanja potreba vezanih uz vlastito područje rada ili djelovanja. To mogu biti javne ustanove ili instituti; tijela državne vlasti ili uprave; javna, mješovita i privatna poduzeća; nevladine udruge; crkvene institucije te druge pravne i fizičke osobe koje obavljaju knjižničnu, dokumentacijsku i informacijsku djelatnost. Knjižničari pomažu korisnicima u traženju informacija i za to moraju imati barem osnovna znanja iz širokog spektra znanja, moraju poznavati različite izvore podataka i pratiti trendove u izdavaštvu i tehnologiji. Korisnici i rukovodstva matičnih ustanova kod knjižničara najmanje prepoznaju znanje”.²³

Specijalne knjižnice možemo podijeliti na knjižnice: „institutskih, arhivskih, muzejskih, bolničkih, vojnih i knjižnica pravnih subjekata.”²⁴ Sve specijalne knjižnice nisu u nadležnosti istog ministarstva.

Specijalne knjižnice prepoznatljive su po sljedećim karakteristikama:²⁵

- lokacija – mogu biti dijelom raznih poslovnih, industrijskih i znanstvenih organizacija
- djelokrug – posvećene određenom predmetu ili skupini predmeta; definiraju se u okvirima predmeta (npr. bankarstvo, inženjering, promet i sl.)
- gradivo – odnose se na određenu vrstu gradiva
- korisnici – oni koji su povezani sa organizacijom u kojoj je knjižnica osnovana
- funkcija – glavne informacije koje posjeduju nalaze se u katalozima, izvještajima, pamfletima, znanstvenim radovima.

---

²² Martek, A. Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva. // Arhivski vjesnik. 52, 1(2009), str. 172.

²³ Špac, V.; Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 56, 3(2013), str. 2.

²⁴ *ibid.* str. 4.

²⁵ Scope and Characteristics of a Special Library. // Special Libraries / Manil Silva. Plymouth: Clarke Doble & Brendon Ltd. 1970. Str. 8-9.

John Cotton Dana osnovao je 1909. godine *Special Libraries Association* (SLA)²⁶, udruženje informacijskih stručnjaka koji rade u specijalnim knjižnicama.

Što se tiče zaposlenika u specijalnim knjižnicama, oni bi trebali biti upoznati sa gradivom koje se nalazi u njihovoj knjižnici, ali i sa institucijom u sklopu koje se knjižnica nalazi. Takvi knjižničari trebaju posjedovati sljedeće sposobnosti:²⁷

- profesionalne – sposobnost upravljanja informacijskim organizacijama, izvorima informacija, informacijskim uslugama primjenjujući informacijske alate i tehnologije
- osobne – mora znati komunicirati sa matičnom ustanovom i kolegama, imati sposobnosti za rad i razvoj same knjižnice te znati planirati svoju karijeru i biti svjestan cjeloživotnog učenja.

2.2. Specijalne knjižnice u Hrvatskoj

Prve specijalne knjižnice u Hrvatskoj počele su se osnivati u sklopu muzeja. Prva takva knjižnica je knjižnica Arheološkog muzeja u Splitu osnovana 1821. godine. Do 1918. godine bilo ih je 24.²⁸ Danas je prema *Upisniku knjižnica i knjižnica u sastavu* u Republici Hrvatskoj registrirana 121 specijalna knjižnica.²⁹

U ožujku 2011. godine provedeno je istraživanje³⁰ o stanju specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Istraživanjem je obuhvaćeno 106 specijalnih knjižnica podijeljenih u sljedeće grupe: institutske, arhivske, muzejske, bolničke, vojne knjižnice i knjižnice pravnih subjekata. Elektroničkom poštom slani su upitnici koji su sadržavali pitanja o osoblju knjižnice, statusno-pravnom položaj unutar matične ustanove i postojanju pravnih akata i knjižničkog odbora. Iz istraživanja je proizašlo da specijalna knjižnica u prosjeku ima zaposleno 1,66 djelatnika od čega je 1 djelatnik diplomirani knjižničar, no nemaju sve knjižnice zaposlenog knjižničara. Isto tako mogućnosti za napredovanje su nepovoljne, u samo 32 posto ispitanih knjižnica postoji mogućnost za napredovanje. Položaj ispitanih knjižnica u matičnim

---

²⁶ History. *Special Libraries Association*. URL: <https://www.sla.org/about-sla/history/> (06.05.2017.)

²⁷ Martek, A. Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva. // *Arhivski vjesnik*. 52, 1(2009), str. 178-179.

²⁸ *ibid.* str. 172.

²⁹ Špac, V.; Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 56, 3(2013), str. 3.

³⁰ *ibid.* str. 4-11.

ustanovama je različit. One se u njihovim statutima pojavljuju samo kod 51 posto ustanova, od čega je kod 49 posto ustanova definirano kao samostalna institucija. Pokazalo se i nepridržavanje zakonskih odredbi od strane ustanova u dijelu obavljanja knjižnične djelatnosti što dovodi do nezadovoljavajućeg položaja knjižničara.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica izradila je strategiju razvoja specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Ona predlaže razvoj službe i usluga, izgradnju i razvoj zbirke, povezanost srodnih knjižnica, redovito stručno usavršavanje i cjeloživotno obrazovanje knjižničara te osiguranje financijskih sredstava za knjižnicu u sklopu matične ustanove. Kao veliki problem ističe se neprepoznatost knjižničara u sklopu matične institucije, a to bi se moglo promijeniti kako zagovaranjem samih knjižničara tako i zagovaranjem matične službe. Potreban je angažiraniji i agresivniji pristup knjižničara prema upravi ustanove i državnim i stručnim tijelima u cilju promoviranja i plasiranja knjižnice.³¹

---

³¹ Špac, V.; Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 56, 3(2013), str. 10-11.

3. Arhivi i knjižnice – sličnosti i različitosti

I arhivi i knjižnice javne su i kulturne ustanove koje prikupljaju, čuvaju i daju na korištenje određeno gradivo, tj. građu. To gradivo osim što služi znanstvenicima, istraživačima i zainteresiranim građanima, zrcali i prošlost i sadašnjost sredine u kojoj se nalazi. Obje ustanove pod nadzorom su države i Ministarstva kulture, uz iznimku knjižnica u sklopu obrazovnih ustanova koje su pod nadzorom Ministarstva znanosti i obrazovanja. Prema *Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama*³² arhivistika i knjižničarstvo spadaju u polje *Informacijskih i komunikacijskih znanosti*, područje *Društvenih znanosti*.

Arhivi i knjižnice imaju mnogo toga zajedničkog. Objema ustanovama u glavnom fokusu je zabilježena informacija, vode brigu o urednoj pohrani svoje imovine i olakšanom pristupu istoj te nastoje biti mjesto kolektivne memorije čuvajući stečeno znanje za korist sadašnjim i budućim generacijama. I arhivi i knjižnice, osim pisanih dokumenata, mogu imati mape, audiovizualne materijale te dokumente koji se pregledavaju uz pomoć stroja.³³

No između ove dvije ustanove postoje i razlike, a možemo ih podijeliti u tri kategorije. Prije svega priroda samog gradiva je različita – oblik gradiva, ali i kontekst u kojem je ono nastalo. Knjižnično gradivo uglavnom je informativnog i zabavnog karaktera, namijenjeno raznolikoj i širokoj publici, a za razliku od toga arhivsko je gradivo nastalo kao dokaz neke aktivnosti te je namijenjeno ograničenoj publici i svrsi i razumljivo je jedino uz poznavanje konteksta nastanka. Razlikuje se i način na koji se gradivo odabire i kontrolira te sama misija i svrha arhiva i knjižnice.³⁴

Ipak, gore navedene razlike između arhiva i knjižnice ne moraju uvijek biti prisutne. Specijalna knjižnica osnovana u arhivu može služiti kao njegova administrativna jedinica. Takva specijalna, arhivska knjižnica služiti će kao informacijski centar za rad na arhivskom gradivu jer da bi arhivsko gradivo mogli razumjeti, moramo proučiti okolnosti u kojem je nastalo. Isto tako pružat će informacije o arhivu i arhivskoj djelatnosti te će biti namijenjena ograničenoj publici, tj. istoj kojoj je namijenjen i arhiv.

---

³² Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. // Narodne novine 118(2009). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_09_118_2929.html. (03.05.2017.)

³³ Klaassen, D. J. The provenance of Archives under Library Administration: Organizational Structures and Organic Relationships. // *Archives and Library Administration: Divergent Traditions and common Concerns* / uredio Lawrence J. McCrank. New York: The Haworth Press, 1986. Str. 37.

³⁴ *ibid.* str. 38

4. Arhivske knjižnice

Velik broj arhiva u svom sastavu ima i knjižnicu. Arhivske knjižnice osnivaju se kako bi zadovoljile potrebe zaposlenika i korisnika arhiva. „Isprva kao male priručne zbirke službenih propisa i općih priručnika, a potom kao organizacijske jedinice u sastavu arhiva s manje-više precizno utvrđenim funkcijama, pravilima o načinu poslovanja i sl.“³⁵

Prije nego što arhivist započne rad na arhivskom gradivu, on mora proučiti stvaratelja, razdoblje i kontekst u kojem je gradivo nastalo. Razumijevanje i vrijednost arhivskog gradiva uvelike ovisi o kontekstu u kojem je ono nastalo. Arhivske knjižnice, svojim gradivom koje se velikim dijelom odnosi na područje za koje je arhiv nadležan, mogu znatno doprinijeti tome da se proces proučavanja okolnosti nastanka gradiva prije samog rada na njemu olakša. Sukladno tome, arhivske knjižnice mogu pomoći istraživačima i korisnicima arhivskog gradiva u pronalaženju potrebnog arhivskog gradiva i njegovoj interpretaciji.

Knjižnica u arhivu značajna je organizacijska jedinica arhivske ustanove te je usko povezana sa zadacima i djelatnostima arhivske službe. Stručna arhivska knjižnica ne može biti samostalno i odvojeno tijelo jer je njena djelatnost prije svega podređena arhivistima i istraživačima arhivske građe pri obradi i sređivanju arhivskog gradiva koje se čuva u arhivu. Zbog toga je takva knjižnična građa dostupna samo za korištenje u arhivu. Glavna zadaća arhivske knjižnice je da arhivistima i istraživačima pripremi i omogući korištenje gradiva koje je povezano sa arhivskim gradivom arhiva u kojem se nalazi.³⁶

Arhivske knjižnice u svom radu susreću se sa određenim problemima koji se uglavnom ne javljaju u ostalim specijalnim knjižnicama. Jedan od velikih problema je pristizanje velikog broja gradiva iz raznih izvora. Same knjižnice rijetko mogu utjecati na priljev gradiva. Većina takvih knjižnica često je zatrpana nepotrebnim, zastarjelim i za javnost netransparentnim gradivom. Da bi se to spriječilo, potrebno je stvoriti uvjete za razvoj zbirke u skladu sa stvarnim potrebama arhiva. Ne odričući se tradicije prikupljanja i čuvanja vrijednog knjižničnog gradiva, arhivi moraju preispitati odnos prema vlastitim knjižnicama te jasnije definirati njihove zadaće.³⁷

---

³⁵ Ranić, A. Izgradnja zbirke arhivske knjižnice. // Arhivski vjesnik. 48, 1(2005), str. 132.

³⁶ Ibrišagić, I. Biblioteka u arhivu. // Priručnik iz arhivistike / uredio Bernard Stulli. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 1977. Str. 288.

³⁷ *ibid.* str. 141.

Osnovni fond arhivske knjižnice treba sadržavati:³⁸

1. svo objavljeno arhivsko gradivo arhiva u čijem je knjižnica sastavu
2. objavljeno arhivsko gradivo arhiva u zemlji i inozemstvu ako se odnosi na naš narod
3. djela iz nacionalne povijesti bez obzira na temu; od posebnog značaja djela koja se odnose na područje koje je u nadležnosti arhiva
4. djela iz opće povijesti ako se u njima govori o događajima vezanima povijest našeg naroda, povijesna djela o državama koje su u određenom periodu osvajale naša područja i imale vlast
5. djela iz pomoćnih povijesnih znanosti (paleografije, heraldike, sfragistike i sl.) koja omogućuju lakše proučavanje i razumijevanje pojedinih dokumenata
6. statističke publikacije područja na kojem djeluje arhiv
7. enciklopedije nacionalnog podrijetla i izdanja drugih naroda
8. periodika najmanje jednog vodećeg dnevnog lista; periodika arhivističkih, povijesnih i bibliotekarskih časopisa u zemlji; periodika zbornika radova, najznačajnijih društveno-političkih časopisa i raznih službenih izdanja
9. rječnici stranih riječi i leksikoni
10. djela iz geografije koja sadrže informacije o području u čijoj je arhiv nadležnosti
11. monografije, jubilara izdanja, spomenice pojedinih ustanova i događaja
12. bibliografska izdanja objavljenih radova.
13. listovi, časopisi, knjige i ostala izdanja objavljena na području za koje je arhiv nadležan

Specijalni fond arhivske knjižnice treba sadržavati:³⁹

1. zakone i propise objavljene na području djelatnosti određenog arhiva
2. statute ustanova, poduzeća i organizacija iz područja djelatnosti arhiva
3. publikacije najznačajnijih ustanova i poduzeća, poslovne izvještaje, turističke publikacije, plakate, letke i programe raznih priredbi, adresare i imenike, publikacije privrednih organizacija u kojima se objavljuju podaci o tim organizacijama, kataloge izložbi, tiskanice raznih obavijesti, pozivnice i druge tiskane materijale.

---

³⁸ Ibrišagić, I. Biblioteka u arhivu. // Priručnik iz arhivistike / uredio Bernard Stulli. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 1977. Str. 289-290.

³⁹ *ibid.*

Pri dolasku gradiva u knjižnicu važno je unošenje istog u inventarnu knjigu i dodavanje u katalog. Dobro izrađeni inventari i katalozi omogućuju istraživačima arhivskog gradiva da što lakše i brže pronađu literaturu potrebnu za rad.

5. Arhivske knjižnice u Hrvatskoj

U Hrvatskoj postoji 18 područnih državnih arhiva i Hrvatski državni arhiv kao matična arhivska institucija. Svaki arhiv u svom sastavu trebao bi imati i knjižnicu. Istraživanje o stanju specijalnih knjižnica iz 2009. godine obuhvatilo je i arhive. U sljedećem poglavlju biti će ukratko prikazano navedeno istraživanje, a u poglavlju nakon kratko istraživanje knjižnica hrvatskih arhiva u 2017. godini na temelju njihovih mrežnih stranica.

5.1. Istraživanje stanja specijalnih knjižnica u Hrvatskoj 2009. godine

Ranije spomenutim istraživanjem⁴⁰ o stanju specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj, obuhvaćeno je i 14 arhivskih knjižnica (Državni arhiv Bjelovar, Državni arhiv Dubrovnik, Državni arhiv Gospić, Državni arhiv Karlovac, Državni arhiv Pazin, Državni arhiv Rijeka, Državni arhiv Sisak, arhiv Slavonski Brod, Državni arhiv Varaždin, Državni arhiv Zadar, Državni arhiv Zagreb, Hrvatski državni arhiv). Sve knjižnice odgovorile su na poslani upitnik. Istraživanje je pokazalo sljedeće: najnepovoljniji odnos stručnog i nestručnog osoblja izražen je kod arhivskih knjižnica; u samo četiri ispitane knjižnice moguće je napredovanje; dvanaest knjižnica djeluje kao samostalni odjel unutar arhiva; 21 posto arhivskih knjižnica ima predstavnika u upravnom tijelu ustanove; samo jedna arhivska knjižnica ima knjižnični odbor. Valja napomenuti da je prethodno opisano istraživanje provedeno osam godina prije pisanja ovoga rada te da je, iz javno dostupnih informacija koje se danas mogu pronaći o arhivima i njihovim knjižnicama, vidljivo da su se neke stvari promijenile.

U Tablici 1. prikazano je koliko arhiva je 2009. godine imalo knjižnicu, zaposlenog knjižničara te koliko vremena je posvećeno knjižnici. S obzirom na informacije o ustrojstvu arhiva putem njihovih mrežnih stranica u svibnju 2017. godine, može se primijetiti da državni arhivi u Karlovcu, Osijeku i Sisku imaju osnovane knjižnice. Kratice su objašnjene u Prilogu 1.

Arhiv	Knjižnica	Knjižničar	% vremena za knjižnicu
HDA	DA	DA	100
DABJ	DA	NE	/

⁴⁰ Špac, V.; Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 56, 3(2013), str. 4-11.

DADU	DA	NE	30
DAGS	DA	NE	/
DAKA	NE	NE	10
DAOS	NE	NE	/
DAPA	DA	NE	10
DARI	DA	DA	100
DASK	NE	NE	75
DASB	DA	NE	10
DAST	DA	DA	50
DAVŽ	DA	NE	20
DAZD	DA	DA	100
DAZG	DA	DA	50

Tablica 1. Prikaz zaposlenih knjižničara u državnim arhivima u Republici Hrvatskoj⁴¹

5.2. Istraživanje mrežnih stranica knjižnica hrvatskih arhiva

S obzirom na dostupnost informacija o arhivskim knjižnicama putem internetskih stranica arhiva i radova objavljenih na temu istih, na primjeru pet knjižnica područnih arhiva (Državni arhiv u Karlovcu, Državni arhiv u Pazinu, Državni arhiv u Rijeci, Državni arhiv u Splitu, Državni arhiv u Zagrebu) te knjižnice Hrvatskog državnog arhiva, na temelju proučavanja mrežne stranice knjižnice određenog arhiva, u nastavku će u kratkim crtama bit prikazana povijest, fond arhivskih knjižnica, dostupnost gradiva te ustrojstvo, lokacija, radno vrijeme i osvrt na izgled mrežnih stranica. Odabrane su knjižnice koje imaju svoje stranice na mrežnim stranicama arhiva u sklopu kojeg se nalaze tu su sortirane abecednim redom.

5.2.1. Knjižnica državnog arhiva u Karlovcu

Knjižnica Državnog arhiva u Karlovcu⁴² sadrži oko 3.300 naslova knjiga i različitih periodika. Obuhvaća stručnu literaturu iz područja arhivistike, povijesti i zakonodavstva. Velik

⁴¹ Martek, A. Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva. // Arhivski vjesnik. 52, 1(2009), str. 175.

⁴² Basar, Marica. Knjižnica DAKA. Državni arhiv u Karlovcu. URL: <http://www.da-ka.hr/knjiznica-daka/>. (03.05.2017.)

broj knjiga i stručnih časopisa izdanja su Državnog arhiva u Karlovcu, Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu i ostalih područnih arhiva iz zemlje te iz inozemstva, prvenstveno iz Republike Slovenije. Osim navedenog knjižnica sadrži enciklopedije, leksikone, rječnike latinskog, njemačkog, talijanskog i mađarskog jezika. U sastavu biblioteke nalaze se starija izdanja Narodnih Novina (od 1878. godine), Službenih novina Kraljevine Jugoslavije (od 1929. godine) i službenih listova SFRJ (od 1947. godine). Fond se popunjavana kupnjom, donacijama i razmjenama.⁴³

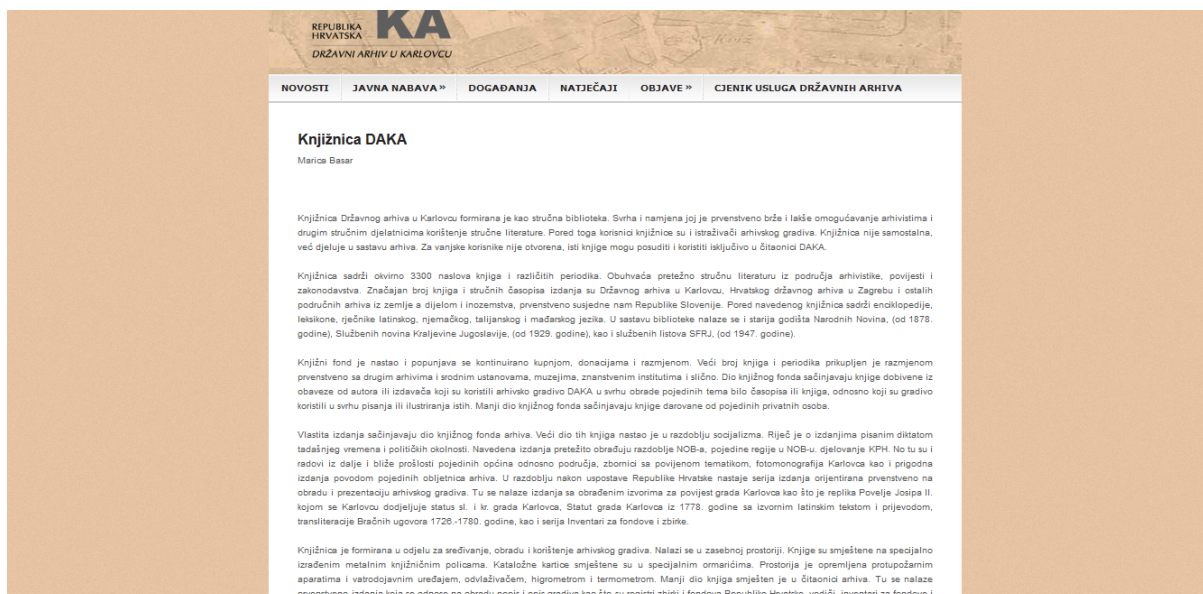
Knjižnica je prvenstveno namijenjena arhivistima i ostalim stručnim djelatnicima arhiva. Osim njih, korisnici su i istraživači arhivskog gradiva. Vanjski korisnici gradivo mogu koristiti isključivo u čitaonici Arhiva.

Knjižnica se nalazi u sklopu Odjela za sređivanje, obradu i korištenje arhivskog gradiva. Nalazi se u posebnoj prostoriji, opremljenoj protupožarnim aparatima i vatrodiojavnim uređajem, odvlaživačem, higrometrom i termometrom. Manji dio knjiga smješten je u čitaonici arhiva. Arhiv se nalazi u Karlovcu, na adresi Ljudevita Šestića 5. Otvoren je radnim danom od 07:00 do 15:00 sati, za stranke od 08:00 do 12:00 sati, a čitaonica je otvorena od 08:00 do 13:00 sati.

Prečac za mrežne stranice Knjižnice teško je pronaći na mrežnim stranicama Arhiva. Najlakše je u pretraživač upisati Državni arhiv u Karlovcu knjižnica. Mrežna stranica je dosta statična, objavljen je tekst o Knjižnici kojeg potpisuje Marica Basar i jedna slika knjižnice. Podaci na mrežnoj stranici se ne ažuriraju.

---

⁴³ *ibid.*

Slika 2. Mrežna stranica knjižnice Državnog arhiva u Karlovcu⁴⁴

5.2.2. Knjižnica državnog arhiva u Pazinu

Osnivanjem Državnog arhiva u Pazinu⁴⁵ 1958. godine, arhiv započinje sa izgradnjom svog knjižničnog fonda. U početku je knjižnična građa pristizala bez odabira, zajedno s arhivskim gradivom preuzetim s terena. U tom razdoblju u Knjižnicu je pristigao značajan broj starih knjiga, objavljenih prije 1835. godine. Od 80-ih godina prošlog stoljeća fond se izgrađuje ciljano i sustavno.

Glavna funkcija Knjižnice je osigurati dopunske izvore vezane uz povijest institucija i arhivsko gradivo. Primarno je namijenjena zaposlenicima Arhiva te njegovim korisnicima.

Fond Knjižnice raspoređen je u sedam zbirki:

- ✓ Referentna zbirka
- ✓ Zbirka stručne arhivističke literature
- ✓ Zbirka službenih publikacija
- ✓ Zavičajna zbirka "Histrice"
- ✓ Zbirka starih knjiga
- ✓ Opći dio fonda

⁴⁴ Knjižnica DAKA. Državni arhiv u Karlovcu. URL: <http://www.da-ka.hr/knjiznica-daka/>. (03.05.2017.)

⁴⁵ Knjižnica. Državni arhiv u Pazinu. URL: <https://www.dapa.hr/index.php/za-korisnike/knjiznica>. (03.05.2017.)

✓ Zbirka Tugomila Ujčića

Gradivo Knjižnice dostupno je jedino za korištenje u čitaonici i to radnim danom od 8:00 do 14:00 sati, a srijedom od 8:00 do 18:00 sati. U čitaonici je smještena Referentna zbirka kojoj je omogućen otvoren pristup dok je ostatku fonda zatvoren pristup.

Knjižnica se, zajedno sa čitaonicom, nalazi unutar Odjela za dokumentacijsko-informacijske poslove. Knjižnica i arhiv, nalazi se u Pazinu, na adresi Vladimira Nazora 3. U Knjižnici je zaposlen knjižničar.

Mrežna stranica Knjižnice istog je izgleda kao i ostale stranice Arhiva. Do stranica knjižnice lako se može doći sa početne mrežne stranice Arhiva preko prečaca *Za korisnike*. Osim teksta o samoj knjižnici koji se ne ažurira, postoji i galerija fotografija same knjižnice i značajne građe.

Slika 3. Mrežna stranica knjižnice Državnog arhiva u Pazinu⁴⁶

5.2.3. Knjižnica državnog arhiva u Rijeci

Početkom ustroja arhivske službe u Rijeci 1926. godine počinje se prikupljati knjižnično gradivo, a od 1948. godine ono se stručno obrađuje.

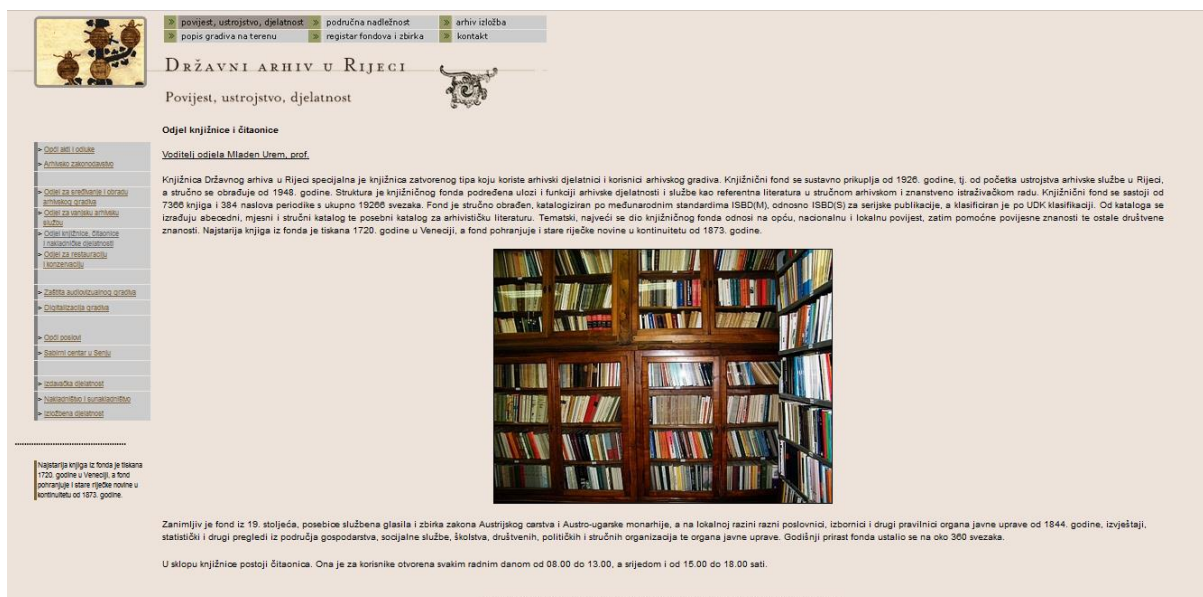
⁴⁶ Knjižnica. Državni arhiv u Pazinu. URL: <https://www.dapa.hr/index.php/za-korisnike/knjiznica>. (03.05.2017.)

U svome fondu Knjižnica⁴⁷ sadrži 7.366 knjige i 384 naslova periodike s ukupno 19.266 svezaka. Najveći se dio knjižničkog fonda odnosi na opću, nacionalnu i lokalnu povijest, pomoćne povijesne znanosti te ostale društvene znanosti. Najstarija knjiga iz fonda je tiskana 1720. godine u Veneciji, a fond pohranjuje i stare riječke novine u kontinuitetu od 1873. godine.

Gradivo je dostupno za korištenje djelatnicima arhiva te korisnicima arhivskog gradiva.

Knjižnica se nalazi u sklopu Odjela knjižnice, čitaonice i nakladničke djelatnosti u Parku Nikole Hosta 2 u Rijeci. U sklopu knjižnice djeluje čitaonica koja je otvorena za korisnike radnim danom od 8:00 do 13:00, a srijedom uz prethodnu najavu i od 15:00 do 18:00 sati.

Do mrežnih stranica Knjižnice dolazi se preko prečaca *povijest, ustrojstvo, djelatnost*. Mrežne stranice Knjižnice, kao i Arhiva, tradicionalnijeg su dizajna te se tekst o knjižnici ne ažurira. Osim teksta, nalazi se i jedna slika ormara sa knjigama.

Slika 4. Mrežna stranica knjižnice Državnog arhiva u Rijeci⁴⁸

5.2.4. Knjižnica državnog arhiva u Splitu

Zajedno s osnutkom Državnog arhiva u Splitu, 1952. godine, osniva se i knjižnica⁴⁹. Među arhivskim gradivom prikupljenim na području srednje Dalmacije nalazilo se i mnoštvo

⁴⁷ Odjel knjižnice i čitaonice. Državni arhiv u Rijeci. URL: <http://www.riarhiv.hr/knjiznica.html>. (03.05.2017.)

⁴⁸ Odjel knjižnice i čitaonice. Državni arhiv u Rijeci. URL: <http://www.riarhiv.hr/knjiznica.html>. (03.05.2017.)

⁴⁹ Knjižnica. Državni arhiv u Splitu. URL: www.das.hr/koristenje-gradiva/knjiznica/. (03.05.2017.)

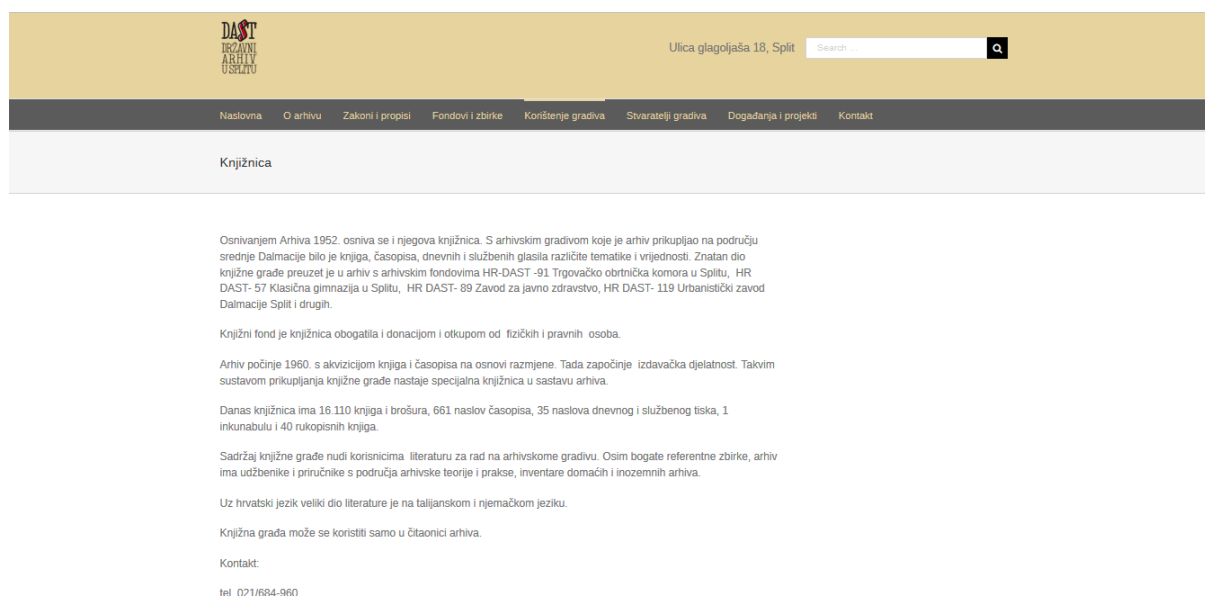
knjiga, časopisa te dnevnih i službenih glasila. Osim prethodno navedenog, fond je tijekom godina obogaćen raznim donacijama i otkupima od pravnih i fizičkih osoba. Osam godina od osnutka, Arhiv započinje s prikupljanjem knjiga i časopisa putem razmjene te takvim sustavom prikupljanja gradiva nastaje arhivska knjižnica.

Gradivo obuhvaća literaturu za rad na arhivskome gradivu. Osim udžbenika i priručnika s područja arhivistike, još se mogu pronaći inventari domaćih i inozemnih arhiva te bogata referenta zbirka.

Danas u svom fondu Knjižnica ima 16.110 knjiga i brošura, 661 naslova časopisa, 35 naslova dnevnog i službenog tiska, 1 inkunabulu te 40 rukopisnih knjiga. Građa je na hrvatskom, talijanskom i njemačkom jeziku.⁵⁰

Knjižnica se, zajedno sa čitaonicom, nalazi se u sklopu Odjela za informacijsko-dokumentacijske poslove. Gradivo se može koristiti jedino u prostorijama čitaonice arhiva koja je otvorena radnim danom od 8:30 do 15:30 sati u Ulici Glagoljaša 18 u Splitu.

Do mrežnih stranica Knjižnice dolazi se preko prečaca *Korištenje gradiva* koji je dostupan na svim stranicama Arhiva. Mrežna stranica Knjižnice samo sadrži kratki tekst o knjižnici.

Slika 5. Mrežna stranica knjižnice Državnog arhiva u Splitu⁵¹

⁵⁰ *ibid.*

⁵¹ Knjižnica. Državni arhiv u Splitu. URL: www.das.hr/koristenje-gradiva/knjiznica/. (03.05.2017.)

5.2.5. Knjižnica državnog arhiva u Zagrebu

U svome fondu Knjižnica⁵² posjeduje oko 50.000 jedinica knjižničnog gradiva. Fond knjižnice čine:

- ✓ otkupljena privatna knjižnica hrvatskog povjesničara prof. dr. Ferde Šišića koja se sastoji od 20 000 knjiga, časopisa i godišnjih izvješća školskih ustanova
- ✓ RARA
- ✓ knjižnica nastala odabirom knjižne građe prikupljene u Arhiv kupnjom, darom ili razmjenom
- ✓ referentna zbirka – enciklopedije, leksikoni, rječnici
- ✓ zbirka periodike – dnevne i stručne novine i časopisi

Gradivo Knjižnice dostupno je za korištenje svim djelatnicima DAZG-a, ali i djelatnicima znanstvenih i stručnih institucija, studentima te mnogim zainteresiranim građanima. Uvjeti korištenja isti su kao uvjeti korištenja arhivskog gradiva.

Knjižnica, zajedno sa čitaonicom, djeluje su sklopu Odjela za dokumentacijsko-informacijske poslove u Opatičkoj 29 u Zagrebu, a otvorena je radnim danom od 9:00 do 14:00 sati. U Knjižnici je zaposlen knjižničar.

Mrežna stranica Knjižnice sadrži tekst o knjižnice, nekoliko slika te datoteke sa Biltenima prinova u ožujku, travnju i svibnju 2016. godine. Navedena je i knjižničarka te kontakt. Do mrežnih stranica knjižnice dolazi se preko prečaca *Korištenje gradiva*.

---

⁵² Knjižnica Arhiva. Državni arhiv u Zagrebu. URL: <http://daz.hr/knjiznica-arhiva/>. (03.05.2017.)

Slika 6. Mrežna stranica knjižnice Državnog arhiva u Zagrebu⁵³

5.2.6. Knjižnica Hrvatskog državnog arhiva

Knjižnica HDA⁵⁴ najstarija je arhivska knjižnica u Hrvatskoj. Ivan Kukuljević Sakcinski 1853. godine započinje s nabavom knjiga za pomoć pri proučavanju i sistematizaciji arhivskog gradiva. 1899. godine dr. Ivan Bojničić adaptira jednu malu sobu za potrebe knjižnice te se tom prilikom izrađuje prvi inventar knjižnice.⁵⁵

Fond Knjižnice sačinjava oko 90.000 knjiga i 70.000 časopisa i novina te bogata referentna zbirka enciklopedija, leksikona i rječnika. Najveći dio fonda vezan je uz hrvatsku povijest od srednjeg vijeka do danas. Posebno su vrijedne knjige tiskane u 16. i 17. stoljeću u Europi i od 18. stoljeća u Hrvatskoj. Fond Knjižnice čine i sljedeće zbirke ostavštine uglednih povjesničara: dr. Bernarda Stullia, dr. Jaroslava Šidaka, dr. Igora Karamana, dr. Stjepana Antoljaka, dr. Bogdana Krizmana, Narcise Lengel Krizman i drugih.⁵⁶

Knjižnica je namijenjena za korištenje za znanstveno-istraživački rad djelatnika arhiva i korisnika upisanih u evidenciju korisnika HDA. Nalazi se u sklopu Odjela za

⁵³ Knjižnica Arhiva. Državni arhiv u Zagrebu. URL: <http://daz.hr/knjiznica-arhiva/>. (03.05.2017.)

⁵⁴ Knjižnica HDA. Hrvatski državni arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr/arhiv2/Koristenjegradiva/KnjiznicaHDA/index.htm>. (03.05.2017.)

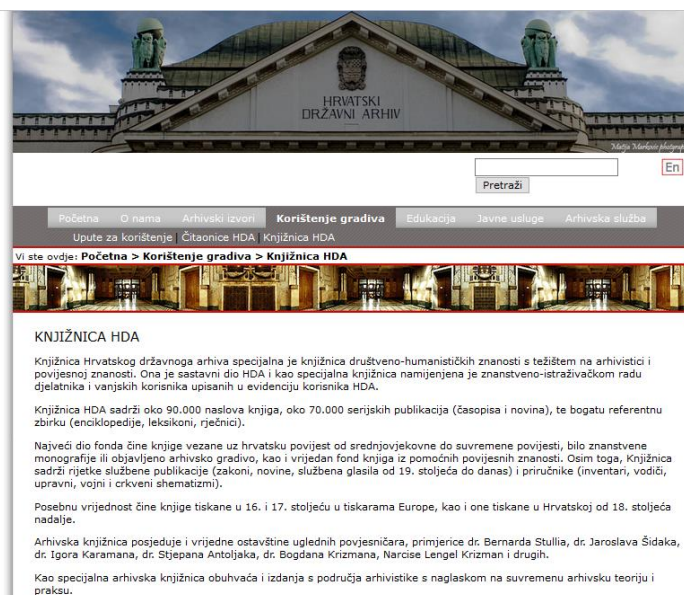
⁵⁵ Martek, A. Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva. // Arhivski vjesnik. 52, 1(2009), str. 174.

⁵⁶ Knjižnica HDA. Hrvatski državni arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr/arhiv2/Koristenjegradiva/KnjiznicaHDA/index.htm>. (03.05.2017.)

informacije i komunikaciju. Knjižnična građa može se koristiti jedino u čitaonicama na tri lokacije:

- Velika čitaonica HDA:
  - ponedjeljak - srijeda od 8:15 do 15:45
  - četvrtak od 8:15 do 17:45
  - petak od 8:15 do 14:45 sati;
- Kaptol 27 – Čitaonica za arhivsko gradivo Zagrebačke nadbiskupije
  - ponedjeljak – srijeda, petak od 8:00 do 14:00
  - četvrtak od 8:00 do 12:30 sati;
- Savska 131 – Čitaonica za audiovizualno gradivo,
  - utorak i četvrtak od 9:00 do 14:00 sati

U Knjižnici je zaposlen knjižničar.

Slika 7. Mrežna stranica knjižnice Hrvatskog državnog arhiva⁵⁷

⁵⁷ Knjižnica HDA. Hrvatski državni arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr/arhiv2/Koristenjegradiva/KnjiznicaHDA/index.htm>. (03.05.2017.)

Zaključak

Danas se na području Republike Hrvatske nalazi se 18 područnih državnih arhiva te *Hrvatski državni arhiv* kao matična arhivska ustanova. Svaki arhiv u svom sastavu trebao bi imati i knjižnicu koja se, najčešće zajedno sa čitaonicom, nalazi u sklopu Odjela za dokumentacijsko-informacijske poslove. Knjižnice koje pronalazimo u arhivima po vrsti su specijalne knjižnice. Arhivske knjižnice prvenstveno su namijenjene zaposlenicima arhiva te njegovim korisnicima i istraživačima arhivskog gradiva kao pomoć za rad na arhivskom gradivu te pružaju informacije o arhivskoj djelatnosti. Knjižnično gradivo dostupno je za korištenje jedino u prostoru arhiva te za njegovo korištenje vrijede isti uvjeti korištenja kao i za arhivsko gradivo.

Velik dio knjižnica hrvatskih državnih arhiva svoj fond počeo je skupljati zajedno s osnutkom arhiva. Prva arhivska knjižnica u Republici Hrvatskoj osnovana je sredinom 19. stoljeća pri današnjem *Hrvatskom državnom arhivu*. Iako u Republici Hrvatskoj postoji 19 državnih arhiva te svaki ima svoje internetske stranice, jedino 6 arhiva na svojim internetskim stranicama pruža detaljnije informacije o svojoj knjižnici. Ostali arhivi samo navode da postoji knjižnica. Gledajući ranije spomenuto istraživanje iz 2009. godine o stanju arhivskih knjižnica u Republici Hrvatskoj, možemo primijetiti da se danas situacija počela mijenjati. Tada tri arhiva nisu imala knjižnicu, a danas svih 19 državnih arhiva navodi na svojim internetskim stranicama postojanje knjižnice kao dijela arhiva.

Proučavanjem mrežnih stranica hrvatskih državnih arhiva, jedino sam pronašla kod 6 arhiva mrežne stranice knjižnice. Svih 6 knjižnica na svojim mrežnim stranicama ima tekst o povijesti i fondu svoje knjižnice, većina ima barem jednu sliku te se mrežne stranice ne ažuriraju sa novim podacima.

Literatura

1. ARHiNET – arhivski informacijski sustav. *Hrvatski državni arhiv*. URL: <http://www.arhiv.hr/cs/groups/public/documents/document/mdaw/mda0/~edisp/web2h-darhivloc004367~1.pdf> (22.05.2017.)
2. ARHiNET. *Hrvatski državni arhiv*. URL: <http://arhinet.arhiv.hr/default.aspx> (22.05.2017.)
3. Arhivi i njihova djelatnost. // Priručnik iz arhivistike: 1. dio / Jozo Ivanović. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2010. Str. 105-138.
4. Arhivi u RH. *Hrvatski državni arhiv*. URL: <http://www.arhiv.hr/arhiv2/Arhivskasluzba/Arhivi-u-RH/index.html> (22.05.2017.)
5. Basar, Marica. Knjižnica DAKA. *Državni arhiv u Karlovcu*. URL: <http://www.daka.hr/knjiznica-daka/>. (03.05.2017.)
6. BiblioNET HDA. *Hrvatski državni arhiv*. URL: <http://biblionet.arhiv.hr/index.aspx>. (20.05.2017.)
7. History. *Special Libraries Association*. URL: <https://www.sla.org/about-sla/history/> (06.05.2017.)
8. Ibrišagić, I. Biblioteka u arhivu. // Priručnik iz arhivistike / uredio Bernard Stulli. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 1977. Str. 288-294.
9. Informacijska kultura visokorazvijenih civilizacija starog svijeta: Arhivi – knjižnice – škole. // Pismo – knjiga – slika: Uvod u povijest informacijske kulture / Milan Pelc. Zagreb: Golden marketing, 2002. Str. 26-27.
10. Klaassen, D. J. The provenance of Archives under Library Administration: Organizational Structures and Organic Relationships. // Archives and Library Administration: Divergent Traditions and common Concerns / uredio Lawrence J. McCrank. New York: The Haworth Press, 1986. Str. 35-47.
11. Knjižnica. *Hrvatska enciklopedija*. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32130>. (07.05.2017.)
12. Knjižnica. *Državni arhiv u Pazinu*. URL: <https://www.dapa.hr/index.php/zakorisnike/knjiznica>. (03.05.2017.)
13. Knjižnica. *Državni arhiv u Splitu*. URL: www.das.hr/koristenje-gradiva/knjiznica/. (03.05.2017.)
14. Knjižnica Arhiva. *Državni arhiv u Zagrebu*. URL: <http://daz.hr/knjiznica-arhiva/>. (03.05.2017.)

15. Knjižnica HDA. *Hrvatski državni arhiv*. URL: <http://www.arhiv.hr/arhiv2/Koristenjegradiva/KnjiznicaHDA/index.htm>. (03.05.2017.)
16. Martek, A. Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva. // *Arhivski vjesnik*. 52, 1(2009), str. 171-182.
17. O nama. Hrvatski državni arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr/arhiv2/Onama/index.htm> (06.05.2017.)
18. Odjel knjižnice i čitaonice. *Državni arhiv u Rijeci*. URL: <http://www.riarhiv.hr/knjiznica.html>. (03.05.2017.)
19. Petrec T., Hebrang Grgić I., Krivić Lekić M. Izdavačka djelatnost Državnog arhiva u Bjelovaru u kontekstu izdavaštva ostalih hrvatskih arhiva: bibliografija publikacija bjelovarskog arhiva. // *Arhivski vjesnik*. 56(2013), str. 289-306. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=173336. (14.06.2017.)
20. Ranić, A. Izgradnja zbirke arhivske knjižnice. // *Arhivski vjesnik*. 48, 1(2005), str. 131-143.
21. Scope and Characteristics of a Special Library. // *Special Libraries* / Manil Silva. Plymouth: Clarke Doble & Brendon Ltd. 1970. Str. 7-9.
22. Stare kulture Srednjeg istoka. // *Povijest knjige*. 2. izd. / Aleksandar Stipčević. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske. 2006. Str. 8-37.
23. Špac, V.; Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 56, 3(2013), str. 1-12.
24. Zakon o arhivskom gradivu i arhivima. // *Narodne novine* 105(1997). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1617.html. (03.05.2017.)
25. Zakon o knjižnicama. // *Narodne novine* 105(2007). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html. (07.05.2017.)
26. Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. // *Narodne novine* 118(2009). URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_09_118_2929.html. (03.05.2017.)

Prilozi

Prilog 1. objašnjenje kratica

HDA – Hrvatski državni arhiv, DABJ – Državni arhiv u Bjelovaru, DADU – Državni arhiv u Dubrovniku, DAGS – Državni arhiv u Gospiću, DAKA – Državni arhiv u Karlovcu, DAOS – Državni arhiv u Osijeku, DAPA – Državni arhiv u Pazinu, DARI – Državni arhiv u Rijeci, DASK – Državni arhiv u Sisku, DASB – Državni arhiv u Slavonskom Brodu, DAST – Državni arhiv u Splitu, DAVŽ – Državni arhiv u Varaždinu, DAZD – Državni arhiv u Zadru, DAZG – Državni arhiv u Zagrebu.

Sažetak

Knjižnice hrvatskih državnih arhiva

Hrvatski državni arhivi javne su kulturne ustanove čija je glavna funkcija prikupljanje i čuvanje arhivskog gradiva značajnog za državni teritorij na kojemu su nadležni. U sklopu arhiva djeluju i specijalne knjižnice - arhivske knjižnice. Specijalne knjižnice dijelom su javnih ili privatnih ustanova koje postoje ponajprije kako bi zadovoljile informacijske potrebe svojih zaposlenika, a velik dio otvoren je i ostalim korisnicima. Knjižnica je značajna organizacijska jedinica arhiva te je usko povezana sa osnovnim zadaćama i djelatnostima arhiva u kojem se nalazi. Arhivske knjižnice naglasak stavljaju na gradivo vezano uz arhivsku djelatnost, a ponajprije su namijenjene arhivistima i istraživačima arhivskog gradiva.

Ključne riječi: arhiv, knjižnica, specijalna knjižnica, arhivska knjižnica

Summary

Libraries of Croatian archives

Croatian State and Regional Archives are public cultural institutions whose main function is to collect and preserve archival material important for the state territory in which they are competent. Within the archives there are also special libraries - archive libraries. Special libraries are part of public or private institutions whose main function is to meet the information needs of their employees and most of them are open to other users. The library is a significant organizational unit of archives and is closely related to the basic tasks and activities of the archives in which it is located. Archival libraries emphasize archival material and are primarily intended for archivists and archival material researchers.

Key words: archive, library, special library, archival library

Biografija

Martina Topić rođena je 1996. godine u Zagrebu gdje je završila osnovnu školu te opću gimnaziju. Od akademske godine 2014./2015. studira na Filozofskom fakultetu u Zagrebu – smjer Informacijske znanosti i Poljski jezik i književnost.